

El món islàmic, una realitat cultural desconeguda

Els mitjans de comunicació occidentals han emprat amb tota classe d'errors termes procedents del món islàmic –i de l'àrab– que no s'ajusten a la seua realitat plural.

Portada de l'edició catalana de 'L'Alcorà', traduïda per Mikel de Epalza.

Una forma diferent de pensar en la nova situació que vivim des del setembre és la quantitat de noves paraules que s'han introduït en el nostre món cultural. Paraules que fan referència a una realitat no tan allunyada, però oblidada. I el que és més simptomàtic de la desinformació que vivim és que han aparegut i s'han fet normals entre nosaltres termes que pertanyen al món islàmic, i no dic àrab, utilitzats amb sentits molt dubtosos. I moltes vegades contradictoris. Partim d'una realitat més àmplia que no pas la realitat àrab. Normalment es fan afirmacions en què s'inclou dins del mateix calaix pobles i ètnies diferents i que res o quasi res tenen a veure amb el món àrab. Els turcs, els iranians, els afganesos, els pakistanesos, etc., no són àrabs. Pertanyen a una realitat religiosa comuna però són pobles diferents als àrabs i –el que és més aclaridor–, parlen llengües no àrabs, com el turc, el persa, el païtò i dari, l'urdu, etc. Escoltem notícies que fan referència a la unitat integradora d'aquests pobles dins d'un mateix nucli, l'àrab. Això dóna la idea que són ells mateixos àrabs, assimilables als àrabs de l'Orient Pròxim, la península aràbiga i el nord d'Àfrica. La realitat és molt diferent. Igual com hi ha musulmans que no són àrabs, hi ha àrabs que són cristians i jueus. Aleshores, la desinformació i la falta d'una educació sobre realitats tan properes –vivim en el mateix Mediterrani– a les nostres, ha estat un fet fins ara. Esperem que no sols el fet de l'11 de setembre aparega com un punt d'inflexió per a la lluita contra el terrorisme. Esperem que siga també un temps de reflexió i que s'a-

profite per a donar una visió més àmplia i global de la realitat que ens pertoca. Vivim en un món, el mediterrani, que envolta realitats religioses i ètniques tan diferents que cal conèixer, amb claredat, els fets culturals per a conèixer viure en aquest món sense recels. Tanmateix, donar una idea del fet religiós islàmic és complicat. El que faré és reflexionar sobre algunes paraules que s'han fet familiars i quotidianes en aquests temps.

La primera paraula que dóna un motiu per a la reflexió és el terme *jihad* o *guerra santa*. És una paraula que fa brollar sentiments de recel i preocupació. Malgrat tot, l'escoltem reduïda en el seu camp semàntic, però té una matisació semàntica tan àmplia que la reducció que se'n fa als mitjans de comunicació resulta simplista. El *jihad*, malgrat tot, té un arc de matisos que va des d'una accepció amb implicacions espirituals, *jihad al-akbar* o *gran guerra santa* contra les passions mundanes, fins a la petita guerra santa –*jihad as-saguir*–, que és la guerra vertadera, la que normalment entenem quan escoltem el terme *jihad*. Tanmateix, té el sentit d'esforç religiós i militar en favor de l'Islam. Esforç interior o bé exterior, però no sols reduït al concepte bèl·lic de guerra santa. La guerra és el *harb*. Hi ha altres termes relacionats amb aquest concepte d'esforç, com el concepte *fi sabili-l-lah* –en el camí de Déu– relacionat també amb un sentit d'esforç personal en el camí de Déu, de guerra religiosa, d'activitats militars i personals o de finançament. Relacionat amb aquest terme trobem el *zakat* i el *sadaqa*, ambdues paraules relacionades amb els impostos i almoines,

però sempre amb un sentit diví de les possessions materials.

Fa mesos que ens parlen de l'Aliança del Nord de l'Afganistan, i vinculats amb aquesta facció dels mujahidins. Si fem memòria, recordarem també els mujahidins iranians de mitjan dècada del vuitanta o els mujahidins del sud del Líban. Ara són els mujahidins de l'Aliança del Nord. Relacionats amb el concepte de *jihad*, són els guerrers islàmics, els qui lluiten en la guerra santa, i també els qui defensen l'Islam, com a les ràbides. Ràbides com la de l'important centre arqueològic de la ràbida de Guardamar del Segura (Baix Vinalopó) o la que ha deixat el topònim de Sant Carles de la Ràpita (ràbida). Tenim una idea de l'Islam com una religió de guerres, també és una religió devocional i espiritual.

Fa poc que va acabar el ramadà (novè mes del calendari musulmà en què es fa el dejú) i abans de començar, quan assistíem a la recerca de Bin Laden, i la lluita contra els *taliban* –estudiants de la madrasa islàmica (escola islàmica)– i no *talibans*, perquè és el plural persa de *tableb* –estudiant–, es va plantejar si era recomanable derrotar els *taliban* abans de començar el ramadà. Una qüestió que va omplir moltes pàgines de diaris i informatius. La veritat és que malgrat ser un mes de desenvolupament espiritual, en què es commemora el descens de l'Alcorà mitjançant l'àngel Gabriel al profe-

ta Muhammad, no és prohibit fer la guerra. Al llarg de la història s'han entaulat moltes guerres durant el mes de ramadà.

Ara que s'ha acabat el conflicte bèl·lic a l'Afganistan, cal dir que, a més de les ètnies, hi ha diferències doctrinals entre els xiïts –majoritaris a l'Iran–, i els sunnís –majoria dins de l'Islam en general. Les dues branques principals de l'islam són presents a l'Afganistan: a l'oest i al centre trobem una majoria xiï i d'ètnia hazara i a la resta del país, sunnís de diferents ètnies.

D'altra banda, el títol del màxim líder religiós dels *taliban*, el mul·lah Omar, ens recorda que té un referent al món iranià. Mul·lah –títol portat per un home instruït– és el líder religiós de la comunitat. A l'Iran es designa amb el mateix terme una persona instruïda, en principi amb estudis islàmics. En el món sunnít l'equivalent seria l'imam, però amb una petita matisació: l'imam seria el que precedeix en l'oració, però, amb el mateix sentit que el cap religiós. Un altre terme relacionat seria el del *faqih*, és a dir l'alfaquí, el jurista musulmà.

En el conflicte que es viu entre l'estat espanyol i el Marroc, estem acostumats a sentir que el rei del Marroc és l'*amiral-muminin* –príncep dels creients– i com a cap religiós de la comunitat marroquina és el líder espiritual únicament dels marroquins. Aquest títol ve de

la idea de descendent del profeta Muhàmmad, que fa seva el rei del Marroc. Hi ha d'altres descendents del profeta que es coneixen com *sayyid*. És el cas de l'actual president de l'Iran, Muhàmmad Khatamí. Aquests es diferencien perquè porten un turbant negre; la resta, els que en porten un de blanc, no són descendents del profeta.

Tornant al conflicte de l'Afganistan, Bin Laden, amb idees messiàniques en les seves *fatwes*, ha volgut recolzar-se en idees sentimentals per als musulmans –idees com l'Al-Àndalus, paradís perdut per als musulmans–. En realitat, però, no són *fatwes* –els EUA utilitzen aquest terme encara– és a dir, dictàmens jurídics religiosos d'un muftí (expert en ciències musulmanes autoritzat per a emetre una *fatwà*). El que s'ha divulgat per televisió no és una *fatwà*, és un *hutba*, és a dir, una predicació religiosopolítica, com la que va fer l'aiatol·là Khomeini.

En el programa *Mil·lenniun* sobre l'islam que TV3 va emetre el 13 d'octubre, ja parlàvem de la idea soterrada de la responsabilitat ideològica del wahabisme –saudita–, com a instigador doctrinal de tot el problema que des de finals dels anys setanta es viu a molts països –del Tercer Món islàmic. El wahabisme és una doctrina retrògrada i deformada de l'Islam que va aparèixer al segle XIX i que vol tornar a l'Islam més primitiu, i no és que l'Islam més primitiu siga perillós o violent, o qualsevol altra cosa. El problema és l'ancestralisme que pressuposa l'Islam *wahabi*, com una interpretació retrògrada i literalista de l'Alcorà i gens humanista. El conflicte actual amb el món àrab i islàmic és un problema, tant d'acceptació de la diversitat cultural com de reconeixement de l'etnocentrisme religiós, cultural, polític, etc., que patim. Això ens fa interpretar una realitat cultural diferent com si fóra el mateix món cultural en què vivim, i això és perillós. Hauríem de valorar més sincerament –i fer-ne una veritadera exposició– els grans fets culturals universals del món islàmic. Europa i la "civilització" occidental també són hereves de la cultura islàmica.

Concentració de musulmans en la mesquita de Jama Masjid, la més gran de les mesquites de Nova Delhi. La població musulmana de l'Índia es troba al voltant de 125 milions de persones.

Josep Francesc Cutillas Ferrer
Universitat d'Alacant